

NÁLEZ ZEDNÁŘSKÉ LITERATURY Z DEPOTU RSHA Amt VII VE FONDECH NÁRODNÍ KNIHOVNY

Adam Kretschmer

The Discovery of Masonic Literature from the Repositories of RSHA Amt VII in the Collections of the National Library

Abstract: This paper describes the re-discovery of library collections from what were mostly German freemason libraries, displaced into the North Bohemian castles of Mimon, Falkenburg, Novy Bernstejn and Houska, in the repository of the National Library in Neratovice in 2013. It also gives a brief overview of the history of these books prior to being hidden in Bohemia at the end of the war by the units of the RSHA Amt VII, including an abbreviated description of looting in library collections by the RSHA in Germany and Austria after 1933. The post-war situation as regards the search for and repatriation of library collections in Czechoslovakia's border regions, including the role of the Ministry for Schools and Arts and the National Culture Committee, is described on the basis of archival materials, especially the correspondence of the National Culture Committee's trustee Josef Scheybal. The rediscovered library collection was supposed to contain 7 032 books from 107 freemason lodges

Keywords: Czech National Library – freemason libraries – German – Austria – Mimon – Falkenburg – Novy Bernstejn – Houska – RSHA Amt VII – repatriation – National Culture Committee's – freemason lodge – Czech Republic – Josef Scheybal

Preamble

Druhá světová válka a období po ní přinesly vedle mnoha obětí a osobních tragédií i nesmírné majetkové škody, mimo jiné nezřídka související se zavlečením těchto majetků do cizích států. Tomuto osudu se nevyhnuly ani knižní fondy. Ty, které válku „přežily“, byly následně rozkotány. Za příklad může posloužit vytrženi cca 330 000 knih z 254 likvidovaných knihoven na území ČSR, přičemž již z předchozího třídění bylo předáno z likvidovaných knihoven cca 450 000 knih do státních ústavů a institucí. Tedy v období 1945–1954 čítala jen tato distribuovaná masa cca 1 milión svazků. Dnes již nejsme schopni bez hlubšího výzkumu přesně zjistit, jaká byla skladba těchto fondů, resp. zda se jednalo i o knihy tzv. trofejní povahy (tedy německých nacistických organizací, bezpečnostního, válečného, ideologického či vědeckého charakteru nebo osobní knihovny), nebo o knihovny ukryté (tedy německých kulturních organizací, muzeí, knihoven atd.) či zavlečené (tedy ty, které německý bezpečnostní aparát a kulturní organizace zabavily dosavadním vlastníkům a přisvojily si je).

Tato situace se příliš nezměnila ani po válce, kdy podle konfiskačních dekretů prezidenta republiky č. 12/1945 Sb¹ a číslo 108/1945 Sb² byly zabavovány knižní fondy zámeckých knihoven, sudetoněmecké, maďarské a nepřátel českého a slovenského národa. To se týkalo minimálně tři miliónů obyvatel a jimi spravovaných institucí.

Z těchto všech rozkotaných fondů se následně významně doplnily dosavadní knihovní fondy našich knihoven, archi-

vů či muzeí, nebo se staly přímo základem těchto knihoven. Příkladem je Knihovna Václava Kopeckého, později přejmenována na Krajskou vědeckou knihovnu v Liberci (zkratku KVK u všech razítek se tak podařilo zachovat). Knihy, které nebyly takto vytrženy, šly v horším případě do stoupy, v lepším případě do prodeje cestou podniku Antikva či do zahraničí prostřednictvím podniku Artia. Mnohé zůstaly po léta ukryty v depotech našich kulturních institucí. To je i případ Národní knihovny.

Národní knihovna a její depot

V roce 2013 jsem byl přizván ke konzultaci, jež měla zodpovědět otázku po původu knižního fondu velmi různorodé provenience v jednom z depotů Národní knihovny. Ten obsahoval cca 500 000 knih. Přesné množství nebylo možno zjistit, jelikož k uvedenému fondu chyběly jakékoliv katalogizační a pořádací pomůcky. Knihy byly v průběhu doby řazeny tak, jak šly skladníkům pod ruku, a tak často docházelo k bizarním situacím, kdy vedle knih z fondu gestapa byly řazeny knihy z provenience židovských rodin a ty zase vedle knih z církevních gymnázií atd. Z této dosti neuchopitelné masy „vyčnival“ blok regálů s knihami ve vazbě ze světlé modrého plátna.

Při zběžné prohlídce bylo zjištěno, že se jedná o cca 3 500 až 4 000 knih (v některých případech se jednalo o konvoluty) z provenience německých zednářských lóží. Skutečnost, že součástí tohoto souboru byly i exotické tisky z Jižní Ameriky, se dala snadno vysvětlit tím, že se jedná o dary

¹ Dekret prezidenta republiky ze dne 21. června 1945 o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa.

² Dekret prezidenta republiky ze dne 25. října 1945 o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy.

či vzájemnou výměnu mezi německou a jihoamerickou lóží. O tom svědčila provenienční razítka či exlibris těchto lóží. Větší záhadou však bylo, jak se uvedené knihy do tohoto rozsáhlého knižního depotu dostaly a kdo a za jakým účelem je soustředil na jedno místo. Klíč k vysvětlení tohoto případu jsem našel o osmdesát let zpět, v příběhu, který není dodnes uzavřen a obsahuje v sobě více než třísetletou historii svobodného zednářství, která je nedílnou částí novodobé historie Evropy.

Historický exkurz do třicátých let dvacátého století

Svobodné zednářství se v Německu již ve dvacátých letech 20. století těšilo pozornosti Himlerových SS (*Schutzstaffel*), které byly založeny v roce 1925 jako ochranné oddíly Adolfa Hitlera. Jedním z osmi zakládajících členů byl bývalý armádní poručík Erhard Heiden.³ Když se v březnu 1927 stal druhým vedoucím SS, vybral si za svého zástupce Heinricha Himmlera. Ten dostal jako jeden z úkolů sbírat zpravodajský materiál a najít mezi členy nacistického hnutí členy zednářských lóží.⁴ V roce 1931 ve věku 27 let vstupuje do SS Reinhard Heydrich. Stalo se tak po osobním rozhovoru Heydricha s Himmlerem na jeho slepičí farmě. Stává se prvním vedoucím *Sicherheitsdienst der SS* (dále SD)⁵, a protože potřebuje rychle výsledky, navazuje na práci Erharda Heidna. K tomu využívá i toho, že aktualizované seznamy všech zednářských lóží a jejich členů pravidelně vycházejí v ročenkách. Tedy snadná cesta k cíli. Po nástupu Hitlera k moci přechází od zpravodajsko-ideologického sledování přímo k aktivním incidentům.

K prvním dokumentovanému záboru došlo v Düsseldorfu v březnu 1933, kdy byla zabavena knihovna a archiv lóže *Zu den drei Verbündeten*. Tato lokální událost byla startem pro následující zničení všech zednářských lóží v Německu provedené během následujících dvou let.⁶

Jako centrální sklad zabavených knihoven byla již v roce 1934 určena *Bibliothek des Sicherheitsdienstes des Reichsführers SS (SD)* v Mnichově.⁷ To byla ještě čistě zednářská knihovna, pravděpodobně shromážděná prostřednictvím *Bayerischen politischen Polizei (BPP)*, která zabavila knihovní fond bavorských zednářských lóží a zčásti i *Bibliothek des Bayreuther Freimaurermuseums*.⁸

Prvního května 1938 nastoupila k SS další klíčová oso-

ba v mladém věku pouhých 25 let, která následně určovala, jakým postupem budou knihovny a dokumenty tříděny a jakým způsobem využity. Byl jí „SS-Intelektual“ Franz Alfred Six, který byl de facto zodpovědný za „ideologické“ úkoly. Těmi bylo myšleno vytvoření antisemitské a antizednářské propagandy.⁹ Tyto zkonfiskované fondy (stejně tak jako židovské, komunistické, socialistické, okultní, čarodějnické, teozofické, sexuální) byly uskladněny v zabaveném sídle jedné z devíti německých lóží, ve *Velké provinciální lóži svobodných zednářů Německa*, Berlín, Schöneberg Eisenacherstrasse 11/13.¹⁰

Po anšlusu Rakouska 12. března 1938 speciální SS-Einsatzkommando Österreich vyrazilo se seznamem 924 rakouských svobodných zednářů do jednotlivých lóží a jako kořist si do Berlína dovezlo 130 tun materiálu (60 000 knih).¹¹

O rok a půl později 22. září 1939 vznikl Hlavní říšský úřad bezpečnosti (Reichssicherheitshauptamt) RSHA, jeho prvním šéfem byl ustanoven Reinhard Heydrich (po atentátu pak Ernst Kaltenbrunner).

Oddělení Amt II již z předchozí doby vedl Franz Alfred Six. Toto administrativní oddělení dostalo pod kontrolu knihy a archivy shromážděné Hlavním úřadem SD. Po založení RSHA Amt VII (náplní práce byl „ideologický výzkum a vyhodnocování“ – Weltanschauliche Forschung und Auswertung) přechází Six do jeho vedení, přičemž ho na jaře 1943 střídá SS-Obersturmanführer Dr. Paul Dittel.¹²

Vedoucím zednářského oddělení (RSHA Amt VII B 1) se pak stal SS-Stumbarführer Erich Ehlers.

Dne 30. ledna 1943 provádí Royal Air Force první denní nálet na Berlín. Od 24. července 1943 do 3. srpna 1943 pak proběhla operace Gomora (angl. Gomorrah), při které byl zničen Hamburk. Poslední tečkou pak bylo bombardování v noci z 22. na 23. listopadu 1943, kdy došlo k náletu na Berlín a kdy byla částečně poškozena budova bývalé lóže na Eisenacherstrasse, kde byly uloženy knihovní fondy Amt VII.¹³

Proto bylo následně rozhodnuto o evakuaci Amt VII a k tomuto záměru byl vybrán prostor pásu Slezska a Sudet. Na území Sudet byly pro uložení materiálu určeny následující lokality:

- Terezín/ Theresienstadt (úlož RSHA VII 1 knihovna)
- zámek Nový Berštejn/Neu Perstein, kódový název Burgund III (úlož VII 1 knihovna)

³ HEIDEN Erhard, narozen 23. 2. 1901, zemřel v dubnu až září 1933, Reichsführer SS, člen NSDAP od r. 1923 s číslem 74, byl to druhý říšský vůdce SS, jako svého zástupce si vybral Heinricha Himmlera. 5. ledna 1929 na příkaz Adolfa Hitlera zatčen. Jeho nástupcem se stal Himmler. Propuštěn z SS, nastoupil k SA, kde byl v dubnu 1933 opět zatčen. Jeho číslo a jméno bylo vymazáno z SS.

⁴ HARRISLAND, Bjorn. Restitution of masonic archives and Libraries after World war II. In *International conference on the history of Freemasonry 24–26 May, 2013*, Scotland, Edinburgh, Georg Street 96, Freemasonry Hall (nepublikovaná prezentace).

⁵ HEYDRICH, Reinhard narozen 7. března 1904 v Halle, zemřel 4. 6. 1942 v Praze.

⁶ HARRISLAND, Bjorn.

⁷ SCHIDORSKY, Dov. Das Schicksal jüdischer Bibliotheken im Dritten Reich. In *VODOSEK, Peter – KOMOROWSKI, Manfred (Hg). Bibliotheken während des nationalsozialismus*. Teil II, Wiesbaden, 1992.

⁸ HAHN, Gerhard. *Die Reichstagsbibliothek zu Berlin – ein Spiegel deutscher Gesichte*. Düsseldorf: Droste 1997, s. 515 ff.

⁹ Dr. SIX, Franz, Alfred. Narozen 12. srpna 1909, zemřel 9. července 1975. Do NSDAP vstoupil v r. 1930, v r. 1934 získal titul dr. filozofie 1934 v Heidelbergu, obdržel nejvyšší hodnost SS-Brigadeführer. Po válce odsouzen v Norimberku na 20 let. 30. září 1952 propuštěn a vstoupil do Gehlenovy organizace, kterou zřídila CIA. Měl být jedním z šesti svědků v procesu s Eichmannem. Až do své smrti zastával funkci ředitele firmy Deutz v Ludwigshafenu (předpokládána residentura BND).

¹⁰ SCHIDORSKY, Dov. Confiscation of Libraries and Assignments to Forced Labor: Two Documents of the Holocaust. In *Libraries & Culture*. 1998, Vol. 33, No 4, p. 353.

¹¹ HARRISLAND, Bjorn.

¹² Dr. DITTEL, Paul. Narozen 14. ledna 1907, zemřel ? 1976, historik, anglista. V rámci SS byl vedoucím muzea, knihovny a výzkumného oddělení. Na konci roku 1939 byl jedním z členů Ahnenerbe. A zároveň se stal referentem RSHA Amt II – 3 archiv, 1940 – ref. Amt VII C1, 1943 gruppenleiter Gruppe Amt VII C a referátu C1 a od roku 1944 šéfem celého Amt VII.

¹³ SCHROEDER, Werner. Bücherraub, Strukturen des bücherraubs: Die bibliotheken des RSHA, ihr Aufbau und ihr verbleib, *ZfBB* 51 (2004) 5–6, s. 316–324.

- hrad Houska/Housca, kodový název Burgund II (úlož VII 1 knihovna)
- zámek Horní Libchava/Ober Liebich (úlož IV Auswertungsstelle Frankreich)
- zámek Mimoň/Niemes (úlož VII 1 knihovna) kódový název Burgund I
- Nový Falkenburg/Neufalkenburg (úlož VII 1 – knihovna) kódový název Burgund III.

Krom těchto depotů v Sudetech byly pro depoty využity lokality Jablonné v Podještědí, hrady Lemberk, Grabštejn a zámky Frýdlant a Sychrov. Další zámky RSHA využila v Dolním Slezsku:

- Wilkanów/Woelfel/Wölfelsdorf (úlož VII C 1 archiv), kódové označení Brabant II
- zámek Sława/ Schlesiersee (úlož GST, VII-A 2 A 3, B 1 B-6), kódové označení Brabant I.¹⁴ To se stalo sídlem RSHA Amt VII. Od ledna 1945 zde byl posledním velitelem kanceláře „Schlesiersee“ Rolf Mühler.¹⁵

V květnu 1945 nacistické Německo kontrolovalo největší zednářskou sbírku na světě, odhadem cca 4,5 miliónu knih a archivních materiálů z 3 000 evropských zednářských lóží. Máme pouze jeden příklad, kdy se podařilo německé *Grosse Landesloge* část nejstaršího archivního fondu z 18. století odvézt do švédského Stockholmu, kde byla uložena až do svého navrácení v roce 1967.

V květnu 1944 byly evakuační fondy rozděleny. Hlavní část tvořící zhruba 2 milióny knih a půl miliónu časopisů pocházejících z cca 2 000 německých zednářských lóží a knihoven byla nejprve přesunuta do zámku Książ/ Fürstenstein, přibližně 20 km od československých hranic (u Wałbrzychu). Mimochodem, uvedený zámek figuruje jako Himlerem připravovaný Hitlerův úkryt. Poté byly převezeny a uloženy na hradě Wilkanów/Wölfelsdorf, který se nacházel v bývalém Kladsku. Druhá část této zásilky byla evakuována na hrad Houska u České Lípy.¹⁶ Zde se měl nacházet fond Mimoň/Niemes, který měl obsahovat ex-post zde na místě vytvořenou speciální knihovnu „okultní“ literatury na témata alchymie, hypnóza, kabala, parapsychologie, věštění, telepatie a výklad snů.¹⁷ Fond Houska/Hauska měl dle dostupných informací shromažďovat okultní literaturu a judaika. Zámek Nový Berštejn/Neu Perstein měl obsahovat okultní literaturu (bohužel bez bližší specifikace).¹⁸ Zámek Nový Falkenburg/Neufalkenburg pak sloužil k umístění speciální vysoce utá-

jované jednotky, která vytvářela knihovní sbírku o astrologii, teozofii a okultních záležitostech.¹⁹ Na výše uvedených českých zámcích nebyly primárně uloženy zednářské tisky. Ty byly expedovány spolu s archivy do Slezska. Nedá se však vyloučit, stejně jako v předchozích případech, že v samotném závěru války došlo ještě k dodatečným přesunům a vytváření dalších souborů ex-post.

Poválečná nálezová situace v severních Čechách

K přímé nálezové situaci v poválečné době není možno nalézt kompaktní materiál.

Nejstarší zatím nalezenou zprávou je zápis ze 17. května 1945, kdy v Novém Berštejně došlo k převzetí 56 beden obsahujících 4 548 knih z polského majetku polskou restituční komisí.²⁰

O měsíc později, tedy 20. června 1945, je adresován dopis ze Sekretariátu pro evidenci uměleckých památek a historických památek na Zemský národní výbor v Praze (dále ZNV), kde se uvádí, že Severočeská kulturní komise pod vedením Josefa Scheybala v Turnově oznámila ve svých zprávách z 1. a 8. června 1945 (!) (následně i pan školní inspektor Maštálka z Katusic 28. května), že na zámcích Houska, Falkenburg a Zákupy byly v závěru roku 1944 navezeny knihy označené RSHA Amt VII. Nejvíce, cca 1,5 miliónu, se jich nachází v Mimoně. Složení bylo značně heterogenní. Knihy zednářských lóží zde byly bez bližšího citovány.²¹

Na tento dopis reagovala NUK (Národní a univerzitní knihovna) tím, že vyslala svého knihovníka Miroslava Pařavu, který 9. července 1945 dojel z Prahy do České Lípy, aby se zde spojil s inspektorem Maštálkem, pověřeným MV předběžným zajištěním knihoven. Následující den, 10. července, odjeli do Mimoně. Zde po rozpečetění sálů (tudíž předchozí návštěva Scheybala a Maštálka je řádně zajištěna) našli v knihách razítka *Sicherheits-hauptamt SS*, dále razítka *International Council of Women* a mnoho židovských knih a knih zednářských lóží. Zámek byl následně znovu zapečetěn. Další den navštívili Jablonné v Podještědí a Nový Falkenburg, z něhož těsně předtím Rudá armáda měla odvézt část rusky psaných knih (nebyla uvedena bližší specifikace). V Zákupích pouze konstatovali, že se zde nachází šest skříní knih (opět bez bližší specifikace). Ve dnech 12. a 13. července pak prohlédli hrad Housku, ten odpečetili spolu s místním starostou z obce Okna. Našli zde několik knihoven včetně knih ze zednář-

¹⁴ SCHROEDER, Werner. *Druckfassung Vortrag Weimar 11. 9. 2003*. In Die Bibliotheken des RSHA: Aufbau und Verbleib. Dostupné: www.initiativeforbildung.de/pdf/provenienz_schroeder.pdf, s. 7.

¹⁵ MÜHLER Rolf, narozen 14. února 1910, zemřel ? 1967. Vystudoval románská studia, anglistiku. Od března 1936 pracoval pro SD-Hauptamt, členem NSDAP byl od r. 1937. V RSHA vedl referáty II BA – „marxismus“, II B5 – „liberalismus“, VII B4 – „ostatní skupiny nepřátel“. V letech 1943–1944 pracoval pro SD Marseille. V roce 1955 odsouzen na 20 let a v roce 1956 podmínečně propuštěn.

¹⁶ HARRISLAND, Bjorn.

¹⁷ Viz BArch R58/6501 Teil 1 a 2 (alt ZB1/1286).

¹⁸ Korespondence SCHIMDT BURMESTEROVI (Mimoň, 27. 7. 1944), RGVA, 500/3/427, sl. 56.

¹⁹ Stejnomená zámekská knihovna Nový Falkenburg je spravována oddělením zámekských knihoven Knihovny Národního muzea. Jedná se o knihovnu baronů Liebigů čítající dnes pouhých 68 svazků.

²⁰ Národní knihovna – Archivní fond „Svozy“ B 3/6, za českou stranu podepsána Národní správa Dvoru Nový Bernštejn – Dubá.

²¹ Národní knihovna – Archivní fond „Svozy“ B 3/6 – Dopis z 20. 6. 1945 č.j. 406 Sekretariát pro evidenci uměleckých a historických památek, adresován ZNV Praha. Na zámku MIMOŇ popsány fondy židovské (hebrejské rukopisy z 15. st.), cca 100 pergamenových tór ze semináře ve Vratislavi, knihy z International Council of Women. Na hradě HOUSKA byly zběžně určeny knihy z Knihovny hlavního města Prahy, Československé teozofické společnosti, Francouzského institutu ve Varšavě, archivy Francouzských ministerstev a policie od r. 1939, dále Knihovna Misijního domu sv. Wendela, Biskupská knihovna v Metách, Knihovna Teozofického ústavu ve Vídni, zednářské lóže *U tří orlů* ve Vídni. Na zámku NOVÝ FALKENBURG byly zběžně určeny knihy z knihovny Mezinárodní akademie státních a správních věd v Postupimi, knihovna z Kyjeva a z pražských Emauz. Do zámku ZÁKUPY nebyl ruskou posádkou umožněn přístup.

ských lóží. Opět dveře zapečetili a se zástupci Správní komise při ONV Česká Lípa se domluvili na odvozu knih do Prahy.²²

Národní a univerzitní knihovna (NUK), konkrétně její likvidační expozitura pro severní Čechy v Turnově 30. září 1945 rozhodla, že na hrad Houska se pojedje 10. října.²³ Na to reagovala svým dopisem Místní správní komise v Housce ze dne 4. října (podepsán Karel Vocásek), v němž se píše, že „vojenská stráž na zámku již není, a že se tam tudíž zřídí četnická stanice“. V půli listopadu 1945, konkrétně 15. listopadu, pověřenec NKK (Národní kulturní komise) Josef Scheybal navštívil Mimoň, aby zde zajistil chrámový poklad z Utrechtu.²⁴ To naznačuje, že v těchto zámeckých depotech nebyly uloženy jen knihy a archiválie, ale ostatní zavlečené předměty, o jejichž osudu zatím víme nejméně.

Dá se říci, že paradoxně přímo po ukončení války byla situace „stabilizována“. Po průchodu Rudé armády nedocházelo k masivnímu rozkrádání ponechaného majetku, ale především ještě nedocházelo ke křížení zájmů a kompetencí různých organizací. Vedle rabujících jednotlivců vstoupily na scénu také starožitnické firmy. Pro osudy mnoha sbírek pak byla klíčovou nerovnováha (myslím úmyslně vyvolaná) mezi Národní kulturní komisí a Sběrnými surovinami, které měly ve své gesci podnik Antikva. Jako příklad je možno uvést svoz knih do České Lípy koncem listopadu 1945, kdy Kulturní odbor Okresní správní komise v České Lípě nechal třídít cca 750 000 knih. Při tom měl být nalezen Archiv Mozartova spolku v Drážďanech, který měl obsahovat 250 000 položek.²⁵ O jeho osudu se můžeme jen dohadovat.

V závěru roku 1945 se pověřenec NKK Scheybal rozhoduje, jak s problémem RSHA naložit. Ve dnech 11. a 12. prosince odjíždí z Liberce do Prahy na ředitelství Národní bezpečnosti za vrchním inspektorem Vilémem Klementem, který měl na starosti StB, aby vyřešil problém knih z RSHA Amt VII, archivu SDP a archivu Freikorpsu.²⁶

Počátkem roku 1946 nabrala situace na dramatickosti. Národní a univerzitní knihovna napsala Scheybalovi, aby byly z Falkenburgu vytrženy knihy domácího původu.²⁷ Jenže v té době odjel pověřenec NUK referent M. Pařava na Housku (11. února), aby zde zjistil, že „praskl reservoár

s vodou již o cca šest týdnů dříve, zámek byl otevřen a všude 20 cm vody.“²⁸

O tom, že situace již počátkem roku nebyla nijak utěšená, svědčí i dopis Josefa Scheybala, který 11. února adresoval NUK, že „nikdy nic samostatně ve věci Mimoň, Falkenburg a Berštejna nepodnikal, že jen uzavřel a zajistil. Zde pak po dohodě s Dr. Jurijem Křížem z MV ukončili přebírání místností Němkami, neb zde byly politické archivy. Vše hlášeno na NPF.“²⁹ V červenci 1947 již byly dokončeny repatriace knihovních fondů z Housky, Berštejna, Falkenburgu a Mimoň.³⁰ Na konci roku 1947 NUK ve svém dopisu na MŠAO uvádí, „k nezjistitelnému původu bylo na severočeských zámcích vytrženo pro NUK 150 000 sv., knihy zvláštní hodnoty nalezeny nebyly“.³¹

Počátkem roku 1948 již vzrůstal tlak na uvolnění zámků pro potřeby státu. O tom svědčí i dopis z ONV z Dubé, aby si NUK převzal knihy v Novém Berštejně, a to vzhledem k tomu, že tam má být Dům národního zdraví, pokud tak ne učiní, tak je OV nechá odvézt do stoupy.³² Zároveň však stále trvala jistá nepřehlednost. O tom svědčilo i to, že v únoru téhož roku bylo v Mimoně sepsáno, že se zde nachází „i spisy různých zednářských lóží“.³³ Ty se v následných dostupných soupisech a předávacích protokolech dosud nenašly. Jak judaica, tak i některé zednářské knihy byly Scheybalem svázeny na svozové místo na zámku Sychrov.³⁴ V červenci 1948 informoval NUK dopisem MŠAO (ministerstvo školství a kultury), že od 1. července probíhá na Falkenburgu rekonstrukce pro potřeby ČSD, ale stále jsou zde uloženy knihy *Institut für Staatsforschung* v Berlíně, z německých klášterních knihoven a nežidovské knihy.³⁵

Ještě v závěru roku (listopadu) 1948 přijeli na Mimoň a Falkenburg třídít knižní „konfiskáty“ (toto je autentický výraz, který nasvědčuje, že knihy které byly určeny k repatriaci, již byly vytrženy) Dr. Günzlová-Opočenská a Dr. Heger z NUK.³⁶

Počátkem roku 1949 píše pověřenec NKK J. Scheybal svému vedoucímu NKK Dr. Zdeňku Wirthovi dopis. Reaguje v něm na Wirthův soukromý dotaz, který ovšem nemáme v zachované korespondenci, jež se nyní nachází v Ústavu dějin umění. Scheybal, který v té době již řídí

²² Národní knihovna – Archivní fond „Svozy“ B 3/6 – „Zpráva o prohlídce a zajištění knihoven evakuovaných z Německa a z Prahy na Českolipsko“ z 16. 7. 1945 knihovnika NUK Miroslava PAŘAVY. V JABLONNĚM v PODJEŠTĚDÍ mnoho knih nenalezli. Pouze jím předsedkyně správní komise sdělila, že v kryptě byl umístěn archiv (bez bližší specifikace), který byl připraven k odvozu na MV. Ve FALKENBURGU našli zbytek Kyjevské knihovny, knihovnu „Mezinárodní Akademie státních a správních věd v Postupimi a Knihovnu Emauzského kláštera. Na hradě HOUSKA byly nalezeny knihovny z polského sněmu i senátu, České společnosti teozofické v Praze, Biskupské knihovny z Mett, Teozofické knihovny z Vídně a Kyjev. Na množství bylo toto odhadnuto: MIMOŇ 2000 metrů regálů = 2 vagony (včetně kartoték), FALKENBURG 509 m³, HOUSKA 470 m³, k tomu měly být připojeny ještě další knihovny z hradu BÜRGESTEIN, SUKORADY a PERŠTÝN u DUBÉ.

²³ Muzeum Českého ráje v Turnově – Archivní materiály Scheybalova sbírka – osobní fond (nezapsaný do NAD) SCH OF 2/2-202/1-2.

²⁴ Muzeum Českého ráje v Turnově – Archivní materiály Scheybalova sbírka – osobní fond (nezapsaný do NAD) SCH OF 2/2-161/1-2.

²⁵ Muzeum Českého ráje v Turnově – Archivní materiály Scheybalova sbírka – osobní fond (nezapsaný do NAD) SCH.

²⁶ Muzeum Českého ráje v Turnově – Archivní materiály Scheybalova sbírka – osobní fond (nezapsaný do NAD) SCH OF 2/2-160/1-8.

²⁷ Muzeum Českého ráje v Turnově – Archivní materiály Scheybalova sbírka – osobní fond (nezapsaný do NAD) SCH OF 2/-195/1-3 Dopis NUK č.j. 382/46.

²⁸ Národní knihovna – Archivní fond „Svozy“ B 3/6 List označený 0405-6 z 15. 2. 1946 tužkou dopsáno „Zpráva o situaci na zámku Houska“.

²⁹ Muzeum Českého ráje v Turnově – Archivní materiály Scheybalova sbírka – osobní fond (nezapsaný do NAD) SCH.

³⁰ Národní knihovna – Archivní fond „Svozy“ B 3/6 – Dopis NUK z 1. 7. 1947.

³¹ Národní knihovna – Archivní fond „Svozy“ B 3/6 – Dopis NUK č.j. 2163/47 z 24. 12. 1947.

³² Národní knihovna – Archivní fond „Svozy“ B 3/6 – Dopis z 1. 4. 1948 místopředsedy Berkovského z ONV z Dubé.

³³ Národní knihovna – Archivní fond „Svozy“ B 3/6 – Dopis MŠVU č.j. 25.758/1-5/48 ze 4. 2. 1948 adresován MŠVU ohledně nálezu na zámku MIMOŇ. Konkrétně je zde uvedeno, že fond obsahuje „...vedle různých holandských materiálů i spisový materiál Rakouské proveniencce, spisový materiál Rotary Klubu, Vídeňského ústředí Panevropy a Rakouské vlastenecké fronty“.

³⁴ Ústav dějin umění AV ČR – Národní kulturní komise – archivní fond nezapsaný do NAD – Dopis Josefa Scheybala adresovaný předsedovi NKK Dr. Zdeňku Wirthovi ve věci stavu zpracování knihovního fondu ze dne 21. 3. 1948.

³⁵ Národní knihovna – Archivní fond „Svozy“ B 3/6 – Dopis NUK 1481/48 z 10. 6. 1948 adresován MŠAO.

³⁶ Národní knihovna – Archivní fond „Svozy“ B 3/6 – Dopis od NUK z 10. 11. 1948 adresovaný MŠVU odd. B I/1.

třídící práce i knižních materiálů na svozovém místě na zámku Sychrov, píše 3. ledna 1949: „...s odvozem zednářské literatury budu muset počítat, až budu mít možnost dokské skladiště dát do pořádku. Při převozu na Sychrovi mi to mládenci z ministerstva zemědělství spletli a zarovnali. Když to vím, budu zednářství sbírat intenzivněji. Nevěděl jsem, že zednářské lóže u nás t. č. existují.“³⁷ Na tento jeho dopis byla nejspíše obratem zasláná odpověď Z. Wirtha, která je nám zatím nedostupná. Na tu již 8. ledna reaguje Scheybal dopisem, ve kterém uvádí: „Zednářská literatura. Vzpomínám si, že všechny zabavené zednářské knihovny byly na zámcích Mimoně, Nový Bernštejn, Falkenburg, Houska a odvezla je NUK. Dublet musí být mnoho a neškodilo by, kdyby se pražské lóže po tom poohlédly. Bojím se, aby se to v univerzitní knihovně neztratilo.“³⁸ Již v půli ledna 1949 MŠVU urgovalo NUK, aby podala zprávu o vyřízení konfiskátů z Falkenburgu a návrhu na předání knihovny Institut für Staatsforschung na Vysokou školu politickou a sociální v Praze.³⁹

V dubnu 1949 se obrátila na NUK jednatelka *Společnosti pro mystická studia (Teozofické společnosti)* M. Stieglerová s tím, že jejich knihovna, která byla gestapem zabavena, byla následně odvezena s veškerými knihami do Mimoně, po válce pak měla být převezena do Národní a univerzitní knihovny (dále NUK)⁴⁰. Obrátila se na Scheybalu, a ten v září odpovídá, že „...za revoluce zajistil čtyři velká skladiště RSHA (Housku, Mimoně, Falkenburg a Nový Bernštejn). Všechna tato skladiště likvidoval NUK“ s tím, že seznamy razítek byly zaslány z Mimoně, Falkenburgu a Nového Bernštejna, o kterých si Scheybal vedl přesnou kartotéku. Knihy *Společnosti pro mystická studia* ale nenalezl. V Mimoně však na půdě viděl razítka Pražské teozofické společnosti v amsterdamském vydání knihy Jakoba Böhma (1700). Z Housky ale nedostával žádná razítka.⁴¹

V odpovědi NUK jednatelce *Společnosti pro mystická studia* M. Stieglerové se však dovídáme, že v Mimoně zaměstnanci NUK knihovnu „Mystické společnosti“ nenašli. Dle informace tehdejšího správce zámku odvezli příslušníci SS celý vagon knih do papírny v Bělé pod Bezdězem.⁴² Jak vidno, Dr. Heger již v té době nechtěl, nebo nemohl pravdivě

odpovědět. Pravda byla taková, že ještě v červenci 1944 pět zaměstnanců odd. RSHA Amt VII mělo zpracováno 8 000 knih a 24 000 výtisků 150 různých časopisů. Do katalogu bylo zaneseno 6 700 knih. Od počátku příjezdu do Mimoně přebrali 85 beden okultního materiálu.⁴³ Ještě v listopadu 1944 sem dorazil vagon judaik z Krakova.⁴⁴ Což by vysvětlovalo onen dobře zapamatovaný počet jednoho vagonu.

Stejně tak jako i v jiných případech však většina stop končí v Sovětském svazu. Dne 26. ledna 1950 píše Státní studijní knihovna v Liberci dopis NUK, že v Mimoně je velká sbírka hebrejských knih, které byly ze strany města Mimoně již několikrát hlášeny do NUK, a to bez odezvy.⁴⁵

V období března a srpna 1945 sovětská kontrašpionážní organizace SMERŠ⁴⁶ prohledávala uvedené zámky (jelikož v srpnu takto objevila v nedalekém zámku Horní Libchava archivní fond Francouzské bezpečnostní služby a vojenské rozvědky) a Lavrentij Berija poslal archivní tým z Moskvy, který později vytvořil v Moskvě základ Zvláštního archivu (TsGOA), dnes RGVA.⁴⁷

O tom, že vše není dodnes přesně vyjasněno, svědčí dopis Ministerstva zahraničních věcí z poloviny roku 1951, který byl adresován NUK, a to konkrétně Dr. Čechanovi.⁴⁸ Píše se v něm: „...s ohledem na zprávu NUK z 23. 9. 1946 č. 1695 o ukončení třídění na Housce a Falkenburgu“⁴⁹ žádají NUK o sdělení, „...zda Velvyslanectví SSSR převzalo 23.651 svazků knih z Mimoně a šest aut knih z Falkenburgu“.

Rozluštění hádanky

Stopou, která by nám mohla převážně pomoci k vyřešení hádanky původu zednářského souboru německých lóží v depotu Národní knihovny, by mohl být dopis, který dne 13. června 1949 adresovala *Národní veliká lóže Československá (NVLČR)* v Praze Národní a univerzitní knihovně (NUK) v Praze. V tomto dopise se zednáři obrací na NUK se žádostí o přidělení knih z konfiskátů uložených v NUK. NUK postoupil jejich žádost MŠVU (ministerstvo školství, věd a umění). To nemělo námitek, a protože NVLČR (Národní veliká lóže československá) nenapsala, o jaké konkrétní tituly má zájem, bylo NLUČR doporučeno, aby si knihy sama vybrala.⁵⁰

³⁷ Ústav dějin umění AV ČR – Národní kulturní komise – archivní fond nezapsaný do NAD – Dopis Josefa Scheybala adresovaný předsedovi NKK Dr. Zdeňku Wirthovi ze dne 3. 1. 1949.

³⁸ Ústav dějin umění AV ČR – Národní kulturní komise – archivní fond nezapsaný do NAD – Dopis Josefa Scheybala adresovaný předsedovi NKK Dr. Zdeňku Wirthovi ze dne 8. 1. 1949.

³⁹ Národní knihovna – Archivní fond „Svozy“ B 3/6 – Dopis od MŠVU č. 8306/49-IV/2 ze dne 18. 1. 1949 adresovaný NUK zde zapsán pod č.j. 210/49 dne 26. 1. 1949.

⁴⁰ Národní knihovna – Archivní fond „Svozy“ B 3/6 – Dopis Společnosti pro mystická studia (České společnosti teozofické). Adresován dne 25. 4. 1949 Národní a univerzitní knihovně zde evidován dne 27. 8. 1949 č.j. 3641/49. Podepsán jednatelkou Marií Stieglerovou.

⁴¹ Muzeum Českého ráje v Turnově – Archivní materiály Scheybalova sbírka – osobní fond (nezapsaný do NAD) SCH OF VII 2/2-228/1-2 Dopis pověření NKK z 9. 9. 1949 č.j. 1023-173/49 Věc: Společnost pro mystická studia, navrácení gestapem zabavených knih.

⁴² Národní knihovna – Archivní fond „Svozy“ B 3/6 – Odpověď NUK č.j. 3641/49 referent Dr. HEGER z 22. 12. 1949.

⁴³ Korespondence SCHIMDT BURMESTEROVI, „Auftrag Leo, Arbeitsberichte“, 4. března – 20. června 1944, RGVA, 500k/3/427, sl. 56.

⁴⁴ RGVA, 500k/3/427, sl. 14 (1. 11. 1944).

⁴⁵ Národní knihovna – Archivní fond „Svozy“ B 3/6 – Studijní knihovna v Liberci č.j. 116/50 z 26. 1. 1950 do NUK, zde č.j. 344/50 ze dne 30. 1. 1950 „Hebrejská sbírka knih“.

⁴⁶ SMERŠ, zvláštní jednotka NKVD založená v dubnu 1943 fungující jako předvoj armády.

⁴⁷ *Returned from Russia: Nazi Archival Plunder in Western Europe and Recent Restitution Issues*. Edited by Patricia Kennedy Grimsted, F. J. Hoogewoud, and Eric Ketelaar Institute of Art and Law, UK, 2007 dostupné: www.ial.uk.com/RifRflyer.pdf.

⁴⁸ Národní knihovna – Archivní fond „Svozy“ B 3/6 – I Dopis Ministerstva zahraničních věcí č.j. 281.208/51/B/1-3 z 11. 5. 1951 adresován NUK zde pod č.j. 1162/51 (vyřízeno 859/51) zapsán dne 16. 5. 1951.

⁴⁹ Národní knihovna – Archivní fond „Svozy“ B 3/6 – I Zpráva NUK o ukončení třídících prací na HOUSCE a FALKENBURGU z 23. 9. 1946 č. 1695 (sděleno na MŠVU pod č.j. B-49-698/46-1/1 a zprávou MŠVU z 17. 9. 1947 č. B.174.233/47/1-1.

⁵⁰ Národní knihovna – Archivní fond „Svozy“ B 3/6 – Dopis MŠVU č. 83664/49-IV/2 z 15. 6. 1949. adresovaný Národní a univerzitní knihovně „NVLČS: Žádost o přidělení knih z konfiskátů, uložených v NUK. Zde číslo NUK č.j. 2245/49 došlo 2. 6. 1949.

Ale už o měsíc později, 21. července, vydává MŠVU revokační rozhodnutí, ve kterém de facto z rozhodnutí ministra Dr. Drtiny bere zpět svůj předchozí souhlas s odůvodněním, že MŠVU nemůže přidělovat konfiskáty soukromým spolkům, společnostem a jednotlivcům s tím, že NVLČR doporučuje, aby se „*ucházel o prodej knižních konfiskátů prostřednictvím podniku Sběrné suroviny*“.⁵¹ V příloze se pak nachází přípis Dr. Drtiny, aby knihy vybrané NVLČR zůstaly „*jako celek ve skladu knižních konfiskátů*“.⁵²

To ovšem nebyl konec příběhu. MŠVU přibližně po roce zaslalo přípis, který byl pro „státní správu“ poněkud probuzením. Jak známo státní úředník nerevokuje své rozhodnutí, a už vůbec ne dvakrát za sebou. Ministerstvo školství upozornilo svým dopisem z 13. května 1950 NUK, že rozhodnutím Národní kulturní komise ze dne 25. 2. 1950 č.j. 2020/50 prohlásilo zednářskou literaturu z konfiskátů za státní kulturní majetek „...*tudíž upozorňuji NUK, že doporučení pro NVLČR nebylo možno aplikovat s odkazem na Sběrné suroviny*“.⁵³ A dále, že budou věc „*dále zjišťovat*“.⁵³

Jelikož se ovšem nic nedělo, poslal 27. července 1950 referent K. Groha jménem NUK dotaz na MŠVU, jak dále postupovat v právně sporných konfiskátech, jako je knihovna J. A. Smíchovského,⁵⁴ zednářská literatura a knihovna *Socialistische Arbeiter-Internationale*.⁵⁵

Odpověď na jeho dotaz však neznáme.

Závěr

Co můžeme říci závěrem? Samotný depozitář Národní knihovny v Neratovicích by měl obsahovat 7 032 zednářských knih.⁵⁶ Při ohledání na místě však tento popis stěží přesáhne 4 000. Mimo uvedený konvolut knih v regálech jsou ostatní velmi náhodným způsobem „rozpuštěny“ v moři cca 300 000 nepřebraných knih. Dá se také předpokládat, že část byla nabídnuta v padesátých letech ostatním institucím v rámci výběrů knih z tzv. svozů. Část knih najdeme v samotném katalogu Národní knihovny a část konvolutu knih se na konci války ocitl v držení Židovského muzea v Praze. To je ovšem jiný příběh.

Velkou pomocí všem zpracovatelům však zcela jistě bude *Seznam razítek zednářských knihoven převezenných r. 1945 ze středočeských (zde zcela jistě překlep pozn. autor) zámků do Národní a univerzitní knihovny v Praze*. Ten zaslal 14. ledna 1953 ze Sychrova pověřenec MŠVU Scheybal.⁵⁷ V uvedeném seznamu Scheybal uvádí, že se jedná o knihovny uskladněné na Novém Bernštejně (B), Falkenburgu (F) a v Mimoni. (M). Písmena B, F, M označují lokality uložení, v případě dvojitých písmen je vyznačeno, že knihovna byla roztroušena na více zámcích.

Seznam razítek zednářských knihoven převezenných r. 1945 ze středočeských (zde zcela jistě překlep, pozn. autor) zámků do Národní a univerzitní knihovny v Praze. (Sepsáno dle Seznamu vyhotoveného na zámku Sychrov 14. ledna 1953 pověřencem MŠVU Josefem Scheybalem)

1. F Berliner Loge – Bibliothek
2. F Minerva Loge
3. F Loge zu den (nečitelné) Nürnberg
4. F La Philosophie Sociale Grande loge symbolique ecossiese
5. BF Loge zu den drei Weltkugeln
6. B Bibliothek der loge Shanti d. Theosophischen Gesellschaft „Adyar“ Darmstadt
7. B Freimaurerloge Freimut u. Wahrheit, Köln
8. MB D.N.St. Landloge Berlin
9. B Grossloge Deutschlands
10. B Humanitarloge
11. B Grossloge Bayers (S.D.O.A. – Süd)
12. B Loge der wahren Eintracht im Orient Schweidnitz
13. MB Loge Minerva zu d. drei Palmen Leipzig
14. B Freimaurer Loge zur Markauer Treu Witten a. o. Ruhr
15. B Grand Orient de Belgique
16. B Grand Loge de Egypt
17. B Bibliothek der Gross – loge Hamburg
18. F Friedrich Loge S.O.RR. Bücherei Heidelberg
19. F Loge Augusta zum goldenen Zirkel Göttingen
20. F Bibliothek L. z. Eintracht Frankfurt a. Main
21. F Bibliothek der Grossen Landes – Loge der Freimaurer von Deutschland
22. F Joh. Loge Zur goldenen Wagge Quedlinburg
23. F La Philosophie Sociale Grande – Loge symbolique ecossaise (již č.4)
24. F L.N. 149 G.L.D.F. or Paris. La Rose ecossaise
25. F Gemeinschaftliche Bibliothek der drei Logen Hannover
26. F St. Johannes Loge zum Füllhorn Lübeck
27. F Gross – Loge für Deutschland VIII unabhängiger Orden b.: Buss E.V. Berlin
28. F Loge Herrmann zur Deutschen Treue Mühlhausen i. Th.
29. MF Bibliothek der Gross – Loge Wien
30. F Loge zum Totenkopf u. Phönix Königsberg Pr.
31. F Frm. Loge z. d. 3 Schwertern u. Austr. z. gr. Rauts
32. F Drei Lichter im Felde – Or. Gross – Lichtern....
33. MF Friedrich Leopold zur Markauer Treue Witten]a.d. Ruhr (viz.č. 14)
34. F Eigentum der Loge Carl a.d. Drei Adlern
35. F Algovia – Loge Kempten Bayern
36. F Bibliothek des Schwesterbundes der Loge zum Frankfurter Adler
37. MF Loge Phoenix im Orient Leipzig

⁵¹ Národní knihovna – Archivní fond „Svozy“ B 3/6 – Dopis MŠVU č. 93.153/49-IV/2 z 21. 7. 1949 adresovaný NVLČR k č.j. 128/49.

⁵² Národní knihovna – Archivní fond „Svozy“ B 3/6 – dopis MŠVU adresovaný NUK zde č.j. 2245/49 došlo 22. 7. 1949.

⁵³ Národní knihovna – Archivní fond „Svozy“ B 3/6 – dopis MŠVU z 13. 5. 1950 do NUK 24. 5. 1950 č.j. 738/50 Věc: přidělení zednářské literatury z konfiskátů. Referent Pitterman.

⁵⁴ Jiří Arvéd Smíchowsky.

⁵⁵ Národní knihovna – Archivní fond „Svozy“ B 3/6 – Dopis NUK č.j. 1412/50 z 27. 7. 1950 Věc: knižní konfiskáty třídění.

⁵⁶ Národní knihovna – Archivní fond „Svozy“ B 3/6 – I Dopis NUK č.j. 1695/46 z 23. 9. 1946 Statistika rozpisu vytříděných knih z HOUSKY, BERNŠTEJNA, FALKENBURGU a MIMONĚ, dále se zde uvádí, že na NUK byl pořízen lístkový seznam a na HOUSCE se nachází 95 beden archivního materiálu neznámého původu.

⁵⁷ Muzeum Českého ráje v Turnově – Archivní materiály Scheybalova sbírka – osobní fond (nezapsaný do NAD) SCH OF VII 2/2-256/3 Dopis č.j. 2273-6/53 ze dne 14. 1. 1953 adresován ministerstvo státní kontroly v Praze XVI ref Kolmistrová Věc: Praha – ministerstvo státní kontroly – seznam razítek zednářských knihoven.

38. M Johannes – Loge Schiller zur Unsterblichkeit Köln
39. M St. Johannesloge zur gekrönten Schlange in Görlitz
40. M Drei Zedern Stuttgart
41. M Loge zu den ehernen Säulen Dresden
42. M Grosse Landesloge von Sachsen
43. M Johannisloge Zum flammenden Stern Dresden
44. M Johannisloge Zum goldenen Kreut Dresden
45. M Inneres Orient v. [Dr.] Royal York in Berlin
46. M Friedrich Wilhelm zum eisernen Kreuz Bonn
47. M Loge Zur Hoffnung und Stärcke am Niederrhein
48. M Johannisloge „Aurora“ zu Minden i. Westfalen
49. M Bibliothek der Loge zu Hildesheim
50. M Johannisloge Biedere Vereinigung Glogau
51. M G.O.V.
52. M Pionier Or. Pressburg
53. M Loge Zum goldenen Apfel Dresden
54. M St. J. L. Friedrich zur Treue an den drei Bergen zu Striegau
55. M Johannisloge „Stern zur Treue“ Leipzig
56. M Grosse National-Mutrerloge der preussischen Stäten „Zum drei Weltkugeln“ Berlin
57. M Loge „Gl.z.B.“ Waldenburg in Schlesien
58. M Johannisloge zum Wegweiser in Löwenberg
59. M Loge Zur Wahrheit und Treue Stuttgart
60. M Johannisloge Reinoldus zur Pflichttreue Dortmund
61. M Loge „Friedrich zur Einheit“ Braunschweig
62. M Loge Athanasia zu den drei Löwen Wiesmar i. M.
63. M Johannisloge „Zu den drei Thürmen“ a.d. Lahn Limburg
64. M Johannisloge „Harpokrates zur Morgenröthe“ Schwerin in Meckl
65. M Bruderbund am Fichtenberg im Orient Steglitz
66. M Freimaurerloge „Friedrich zum weissen Pferde“
67. M Gran Loggia d’Italia
68. M Freimaurerloge „Pythagoras“ Liegnitz
69. M A!J!F!. „Le Droit Humain“ L. Goethe
70. M Gran Loggia de Chile
71. M Loge „Zum Schwarzen Bär“
72. M Loge „Glückauf zum Licht“ Gelsenkirchen
73. M Loge Baldwin zur Linde
74. M Logenbibliothek zu Gotha
75. M Loge F. Zu T. i.O. Brandenburg
76. M Loge „Zür Kette“ München
77. M La parfaite intelligence et L’etoile réunies Or. De Liege
78. M Loge Carl zur gekrönten Saule Braunschweig
79. M Loge Gotthold zu Treue Leipzig
80. M Loge „Archimedes z.d. drei Reissbrettern“ in Altenburg
81. M Bibliothek der Loge „Carl zur Eintracht“ Mannheim
82. M Bibliothek der Loge „Carl z.d. Dre Greiffen“ Greifswald
83. M Bibliothek D.N.St Landloges Bibliothek (?)
84. M Bibliothek der Loge Z.A.H. Zu Frankfurt a.O.
85. M Bibliothek der Loge zu Münster i.W.
86. M Bibliothek der Zion – Loge Hannover
87. M Bücherei der Loge zu Bochum
88. M Bücherei d.g.u.v. St.Jch.Loge „Eleusis z. Verschwiegenheit“ in Bayreuth
89. M Bücherei Loge z.d. 3 Balken Münster in W.
90. M Eugen Fuchs Loge Plauen
91. M F.M.L. Armin zur Deutschland Treue in Bielefeld
92. M Freimaurer Loge Zur Warheit u. Freundschaft [in] Führth i.B.
93. M Joh. Loge 3.g.A zu L. uT, Stettin
94. M Landes-Loge der Freimaurer von Deutschland Berlin W 30 Eisenacher strasse 12
95. M Grosse Landesloge v Deutschland Berlin Einsenacherstrasse 12
96. M Loge Apollo zu Leipzig
97. M Loge Augusta Sprottau
98. M Loge Carl Zum aufgehenden Licht in Frankfurt a.M.
99. M Loge Maria z.d.S.Or. Köslin
100. M Loge von Preussen gen „Zur Freundschaft“
101. M Loge „Zu den drei Schwertern“ u. Austr.z. Or.R.
102. M Berliner Logen U.O.D.B. Logenbibliothek
103. M Manreh – Loge Beuthen
104. M Sonne der Pfalz, Loge in Mannheim
105. M Zu den drei Rosen im Walda Sorau N.L.
106. M Zur Bibliothek der Loge Fr: z: o Z.
107. M Zur Perle am Berge

Vysvětlení zkratk používaných v seznamu:

B = zámek Nový Berstein

F = zámek Falkenburg

M = zámek Mimoň

Zdvojená písmena znamenají, že knihovna byla roztroušena na obou zámcích

Seznam použité literatury:

BArch R58/6501 Teil 1 a 2 (alt ZB1/1286)

Dekret prezidenta republiky ze dne 21. června 1945 o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa.

Dekret prezidenta republiky ze dne 25. října 1945 o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy.

Korespondence SCHMIDT BURMESTEROVI, „Auftrag Leo, Arbeitsberichte“, 4. března – 20. června 1944, RGVA, 500k/3/427.

Národní knihovna – Archivní fond „Svozy“ B 3/6.

Muzeum Českého ráje v Turnově – Archivní materiály Scheybalova sbírka – osobní fond (nezapsaný do NAD).

Ústav dějin umění AV ČR – Národní kulturní komise – archivní fond nezapsaný do NAD.

HAHN, Gerhard. *Die Reichstagsbibliothek zu Berlin – ein Spiegel deutscher Gesichte*. Düsseldorf: Droste 1997.

HORRISLAND, Bjorn. Restitution of masonic archives and Libraries after World war II. *In International conference on the history of Freemasonry 24–26 May, 2013*, Scotland, Edinburgh, Georg Street 96, Freemasonry Hall (nepublikovaná prezentace).

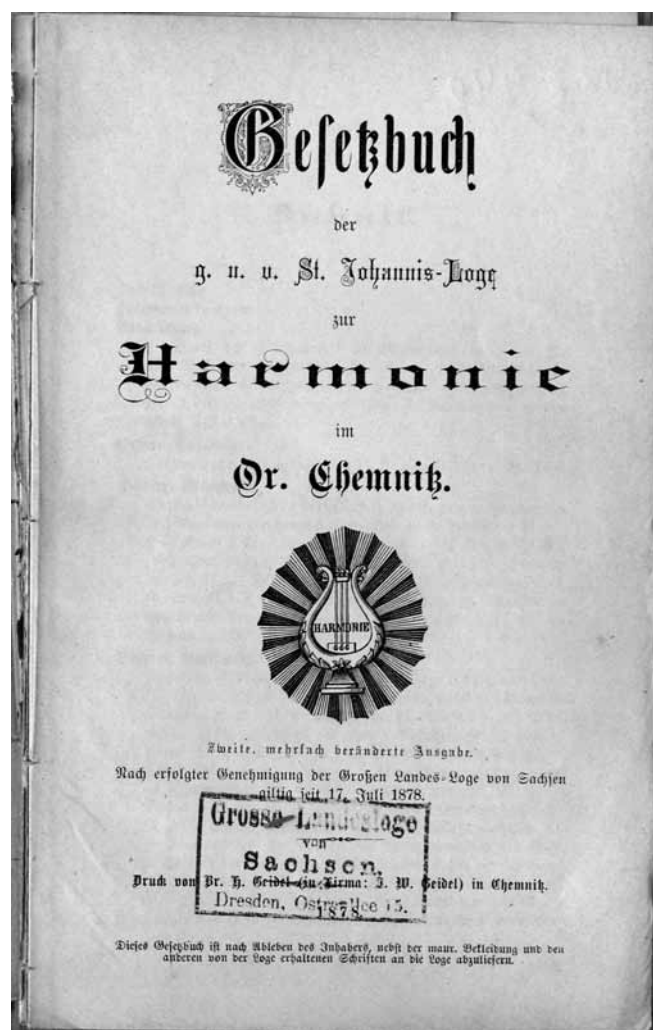
Returned from Russia: Nazi Archival Plunder in Western Europe and Recent Restituion Issues. Edited by Patricia Kennedy Grimsted, F. J. Hoogewoud, and Eric Ketelaar Institute of Art and Law, UK, 2007 dostupné: www.ial.uk.com/RfRflyer.pdf.

SCHIDORSKY, Dov. Das Schicksal jüdischer Bibliotheken im Dritten Reich. In *VODOSEK, Peter – KOMOROWSKI, Manfred (Hg). Bibliotheken während des nationalsozialismus*. Teil II.: Wiesbaden 1992.

SCHIDORSKY, Dov. Confiscation of Libraries and Assignments to Forced Labor: Two Documents of the Holocaust. In *Libraries & Culture*. 1998, Vol. 33, No 4.

SCHROEDER, Werner. Bücherraub, Strukturen des bücherraubs: Die Bibliotheken des RSHA, ihr Aufbau und ihr Verbleib, *ZfBB* 51 (2004) 5–6.

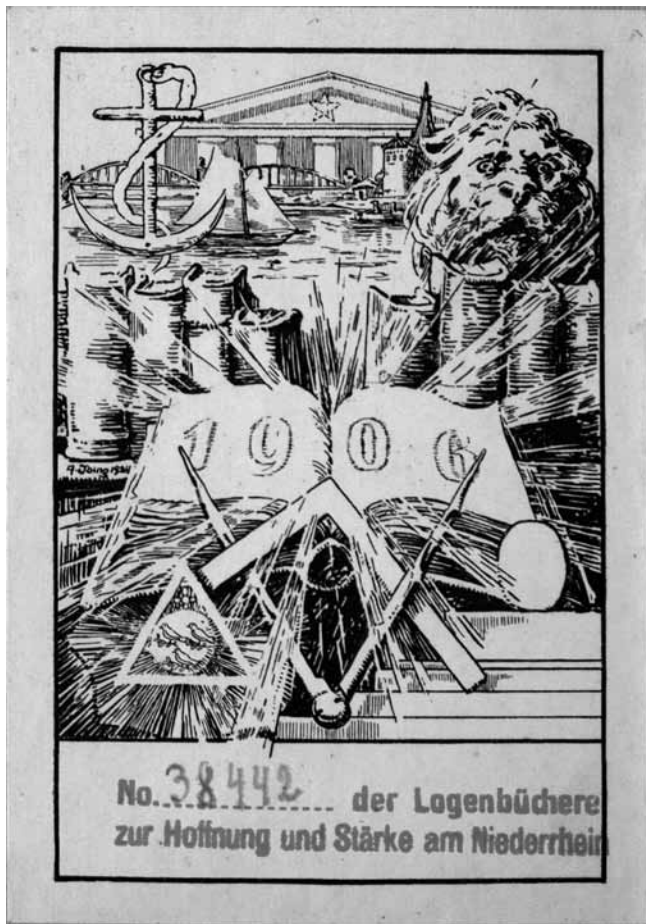
SCHROEDER, Werner. Druckfassung Vortrag Weimar 11. 9. 2003. In *Die Bibliotheken des RSHA: Aufbau und Verbleib*. Dostupné: www.initiativeforbildung.de/pdf/provenienz_schroeder.pdf.

Domáci řád lóže HARMONIE v Saské Kamenici. Na titulním listě razítko Saské velkolóže

Publikace ke stému výročí založení lóže Zur goldenen Mauer v Budyšině. Na obálce razítko knihovny lóže Zur gekrönte Schlange ve Žhořelci

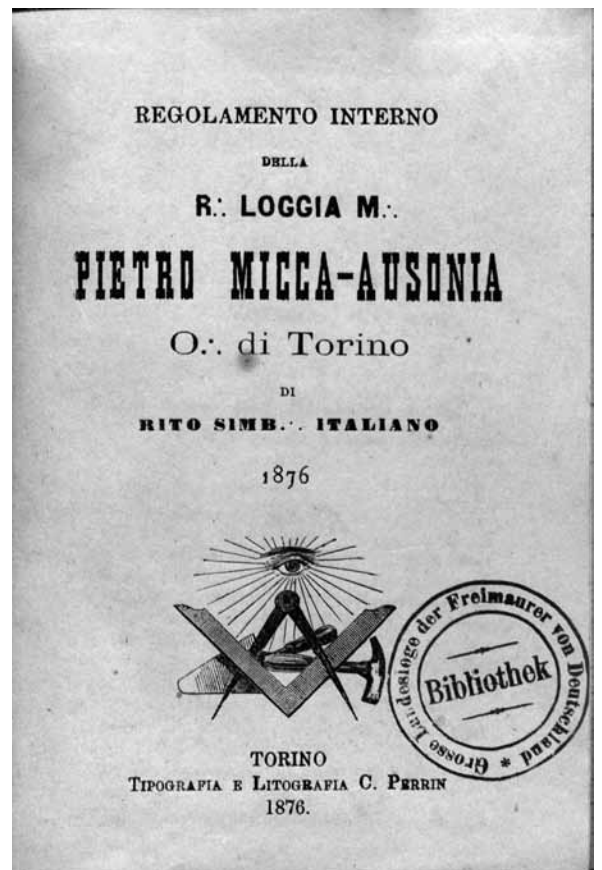
Ex libris knihovny lóže Hoffnung und Stärke am Niederrhein v Düsseldorfu z roku 1906

Conrad Friedrich Uden: Ephemeriden der gesamten Freimaurerei auf das Logenjahr 1786

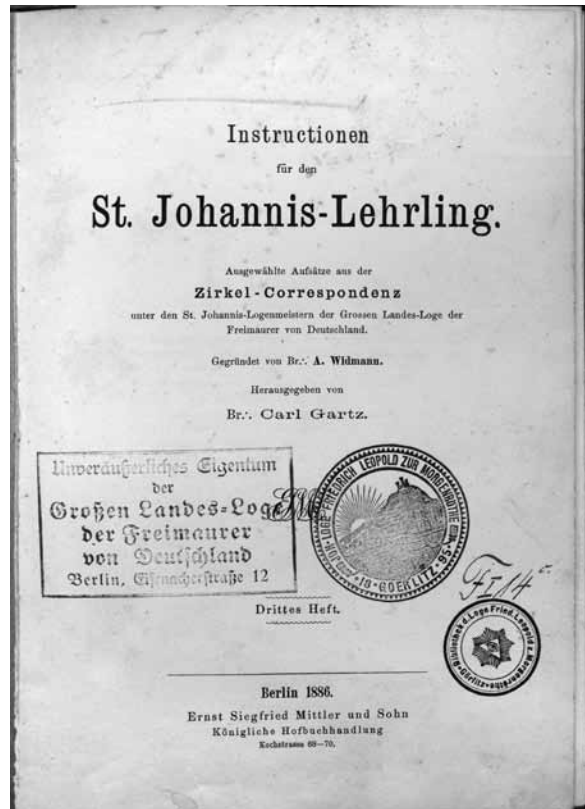
Statuten des Unterstützungs-Vereins für Freimaurer-Witwen und Kinder. Gestiftet in Nienburg, am 12ten Nov. 1827. Hannover 1827

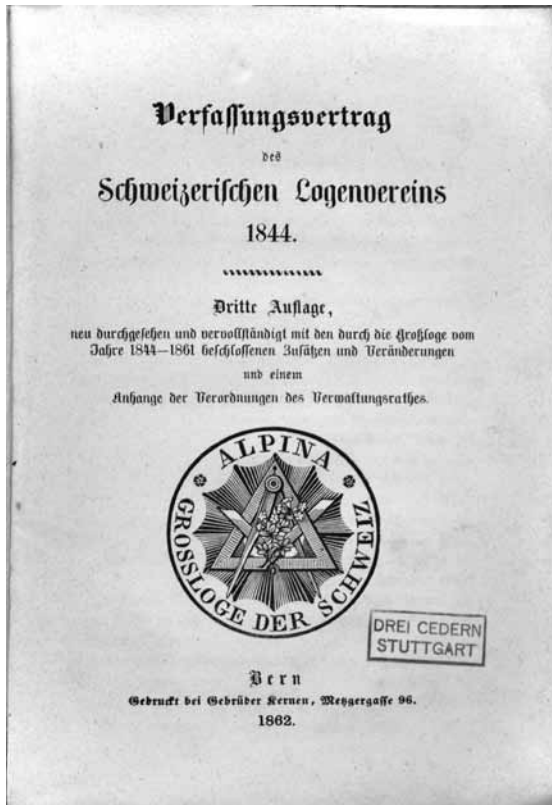
Domáci řád turínské lóže Pietro Micca-Ausonia

Statuta blíže neznámého jihočeského bratrstva v Českém Krumlově

Instrukce pro učňovský stupeň z roku 1886 s razítky lóže Friedrich Leopold zur Morgenröthe ve Zhořelci

Smlouva mezi zemskými lóžemi ve Švýcarsku o sjednocení ve velkolóži Alpina. Na titulním listě razítko lóže Drei Zedern ze Stuttgartu

Ex libris lóže Goldene Waage v knize z knihovny Augusta Wolfstiege (1859-1922), tvůrce základní bibliografie zednářské literatury (Bibliographie der freimaurerischen Literatur. 3 Bände und 1 Ergänzungsband von B. Beyer, Burg und Leipzig 1911 bis 1926